

**INNOVATÍV MÓDSZEREK A PEDAGÓGIAI-
PSZICHOLÓGIAI GYAKORLATBAN UKRAJNA EURÓPAI
INTEGRÁCIÓJÁNAK TÜKRÉBEN**

**Nemzetközi Tudományos Pedagógiai-Pszichológiai Konferencia
Beregszász, 2016. április 14–15.**

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПРАКТИКИ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ**

**Міжнародна психолого-педагогічна конференція
Берегове, 14–15 квітня 2016.**

**INNOVATIVE METHODS IN PEDAGOGICAL-
PSYCHOLOGICAL PRACTICE IN THE MIRROR OF
UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION AMBITIONS**

**International Pedagogical-Psychological Conference
Berehove, April 14–15, 2016**

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute
Beregszász / Берегове / Berehove, 2016**

УДК: 37.015.3 (061.3)

ББК: 88

I-59

A kötet a 2016. április 14–15-én Beregszászon megtartott „Innovatív módszerek a pedagógiai-pszichológiai gyakorlatban Ukrajna európai integrációjának tükrében” című nemzetközi tudományos pedagógiai-pszichológiai konferencia anyagait tartalmazza.

Збірник включає матеріали міжнародної наукової психолого-педагогічної конференції „Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі євроінтеграційних процесів України”, що відбулася 14–15 квітня 2016 р. у м. Берегове.

The volume contains the materials of the international pedagogical-psychological conference „Innovative Methods in Pedagogical-Psychological Practice in the Mirror of Ukraine’s European Integration Ambitions” that took place on April 14–15, 2016 in Berehove.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: *Berghauer-Olasz Emőke, Greba Ildikó, Hutterer Éva, Pally Katalin*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: *Бергхауер-Олас Е.Л, Греба І. З., Гуттерер Є. В., Поллої К. Д.*

EDITED BY: *Emőke Berghauer-Olasz, Ildikó Greba, Éva Hutterer, Katalin Pally*

A KIADÁSÉRT FELEL: *Orosz Ildikó*
ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК: *Орос І.*
RESPONSIBLE FOR THE EDITION: *Ildikó Orosz*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.
За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.
For the contents of the essays published the responsibility lies with the authors.

A konferenciát és a kiadvány megjelenését a Nemzetstratégiai Kutatóintézet és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola támogatta.

NEMZETSTRATÉGIAI
KUTATÓINTÉZET

ISBN 978-617-7404-02-5

© a szerzők, 2016 / © автори, 2016 / © the authors, 2016

Nyomdai munkálatok: Kálvin Nyomda, Beregszász
Felelős vezető: Lacz Csilla

Tartalom / Зміст / Contents

PLENÁRIS ELŐADÁSOK / ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ / PLENARY LECTURES	10
OROSZ ILDIKÓ: OKTATÁSI INNOVÁCIÓK LEHETŐSÉGEI KÁRPÁTALJÁN A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVŰ/MAGYAR NYELVI OKTATÁS HELYZETÉNEK FÜGGVÉNYÉBEN	11
RENÁTA OROSOVÁ – VOLODYMYR STAROSTA: MIKROVYUČOVANIE V PRÍPRAVE BUDÚCICH UČITEĽOV V PODMIENKACH UPJŠ V KOŠICIACH	33
ЩЕРБАН ТЕТЯНА ДМИТРІВНА – ЩЕРБАН ГАННА ВІКЕНТІЇВНА: ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН У НАВЧАННІ	43
ЩЕРБАН ТЕТЯНА ДМИТРІВНА – ГОБЛИК ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ: СУЧАСНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ	52
SZEKCIÓELŐADÁSOK / СЕКЦІЙНІ ДОПОВІДІ / SECTION LECTURES	61
VACSKAI KATINKA: WHAT IS THE WORTH OF A TEACHER IF CENTRAL-EUROPEAN? EFFECTIVE TEACHERS IN TWO CENTRAL-EUROPEAN COUNTRIES TEACHING LOW-STATUS STUDENTS	62
БЕРЕЗОВСКАЯ ЛАРИСА ИВАНОВНА: ИСПОЛЬЗОВНИЕ АРТ-ТЕРАПИИ ПСИХОЛОГОМ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ	70
БЯЛИК ОКСАНА ВАСИЛІВНА: ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ: НА ПРИКЛАДІ СКАНДИНАВСЬКИХ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС	76
BERGHAUER-OLASZ EMŐKE: TÁRSAS KAPCSOLATOK VIZSGÁLATI LEHETŐSÉGEI KINETIKUS ISKOLARAJZZAL	80
BERTÓK RÓZSA – BÉCSI ZSÓFIA: A „LEPORELLÓ” HASZNÁLATÁNAK HATÉKONYSÁGA A TANÁROK ÉS A DIÁKOK ÖNISMERETÉBEN, ÍTÉLETALKOTÁSÁBAN	89
BODNÁRNÉ KISS KATALIN: A KULTURÁLIS INTEGRÁCIÓ ÉS A RÉSZVÉTEL SZEREPE A SZEGÉNYSÉG ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTÉS ELLENI KÜZDELEMBEN	96
DANCS KRISZTINA – MÓNUS DÓRA: A BAGOLYVÁR BÁBCSOPORT HOZADÉKA KÁRPÁTALJÁN	108
DARVAY SAROLTA – BIHARINÉ KREKÓ ILONA – BAUER ZITA – HILL KATALIN – VÉNYINGI BEÁTA – VITÁLYOS GÁBOR ÁRON – ZSOFFAY KLÁRA: AZ EGÉSZSÉGFEJLESZTÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI	113
DEZSŐ RENÁTA ANNA: ALTERNATÍV TEHETSÉGGÉPEK PLURÁLIS INTELLIGENCIAKONCEPCIÓK TÜKRÉBEN	121

ESZTER DOBÁK – GABRIELLA KENGYEL: METHODS OF COOPERATIVE LEARNING IN THE ADULT EDUCATION OF UKRAINIAN CITIZENS IN HUNGARY	129
Джанда Галина Богданівна: СИМПТОМИ КАР'ЄРНИХ КРИЗ У РОБОТІ ПЕДАГОГА	139
FERENC VIKTÓRIA: PEDAGÓGUSHALLGATÓK JELLEMZŐI ÉS SZAKMAI JÖVŐTERVEI KÁRPÁTALJÁN	145
GABÓDA ÁGNES: HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS – A KONFUCIÁNUS NEVELÉS HATÁSA A DÉL-KOREAI OKTATÁSBAN	153
GABÓDA ESZTER: A JAPÁN OKTATÁS ÉS ÉRTÉKREND ÓVODÁTÓL A MUNKAVÁLLALÁSIG	158
GÖBEL ORSOLYA: SZOCIOEMOCIONÁLIS PEDAGÓGIAI TERÁPIA (SZPT) A MINDENNAPI ÓVODAI ÉS ISKOLAI GYAKORLATBAN	163
GREBA ILDIKÓ: A TANULÓK TERHELHETŐSÉGÉNEK VIZSGÁLATA A RUFFIER- FÉLE TESZTTTEL	169
HARSÁNYINÉ PETNEHÁZI ÁGNES – PAUWLIK ZSUZSA ORSIKA: KORAI TEHETSÉGFEJLESZTÉS JÁTÉKTEVÉKENYSÉGGEL	175
HOLLÓSI HAJNALKA ZSUZSANNA: A PORTFÓLIÓ HASZNÁLATA A MAGYAR KÖZOKTATÁSBAN	182
Ярова Олена Борисівна: СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	189
КАЗЬМИРИШЕНА-ФАЙДЕНКО ОЛЕСЯ СТАНІСЛАВІВНА: ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВИЩОЇ ШКОЛИ	193
KEREKES VALÉRIA: MESÉT MÁSKÉNT – A NÉPMESE ÉS A KÉSZSÉG-, KÉPESSÉG- ÉS SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ JÁTÉKOK ÚJSZERŰ ALKALMAZÁSA AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN	196
Керестень Іштван Степанович – Алмашій Іван Іванович: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ	204
Керестень Іштван Степанович – Ковач Аттила Іштванович: ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	209
Корнієнко Інокентій Олексійович: КАТЕГОРІЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ПІДЛІТКІВ І ЮНАКІВ	215
KÖREI LÁSZLÓ – PAUWLIK ZSUZSA ORSIKA – FIGULA ERIKA: A LELKI EGÉSZSÉGVÉDELEM JELENTŐSÉGE A GYERMEKNEVELŐ INTÉZMÉNYEKBEN	223

LEHMANN MIKLÓS: MÉMEK AZ INTERNETEN – MÉMEK AZ OKTATÁSBAN?	229
LÉNÁRD ANDRÁS: A DIGITÁLIS TANANYAGFEJLESZTÉS ÚJ ÚTJAI: SZOFTVERFEJLESZTÉS A TANULÓK BEVONÁSÁVAL	237
NELLY LYSENKO: CONCEPTUAL APPROACHES TO THE ETHNO- IDENTIFICATIONAL PROCESS MODELING IN MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT	245
MANDEL KINGA MAGDOLNA: SZÜLŐI MEGKÜZDÉSI STRATÉGIÁK. VÁLASZOK AZ ISKOLAELŐKÉSZÍTŐK 2012-ES REFORMJÁRA EGY SZÉKELYFÖLDI KISVÁROSBAN	253
МАРГИТИЧ МАРИАННА ЯРОСЛАВИВНА: УПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИБЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОБИ	276
MÁRTON SÁRA: PORTFÓLIÓ A PEDAGÓGIATANÁROK KÉPZÉSÉBEN	282
MEZŐ FERENC – MEZŐ KATALIN: TANULÁSDIAGNOSZTIKA ÉS -FEJLESZTÉS AZ IPOO-MODELL ALAPJÁN – A KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ TANULÓK ÉS A FELNŐTTKÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐK SZÁMÁRA IS	288
MEZŐ KATALIN – MEZŐ FERENC: A KREATIVITÁS IDŐBELI ASPEKTUSAI – A FELNŐTTKÉPZÉSBEN RÉSZTVEVŐK ÉS A KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ TANULÓK SZEMPONTJÁBÓL IS	294
MÁRTA MIKLÓSI: SCENES OF CITIZENSHIP EDUCATION IN HUNGARY AND EU MEMBER STATES	301
MÁRTA MIKLÓSI – ESZTER RÁDY: TEACHING IN PRISONS	307
MORVAI TÜNDE: AZ ÚJ PEDAGÓGUS GENERÁCIÓ – SZLOVÁKIAI MAGYAR PEDAGÓGUSJELÖLTEK VIZSGÁLATA	312
NAGY GYÖRGY: KONSTRUKTIVISTA TANULÁSFELFOGÁS A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK OKTATÁSÁBAN	323
NAGY-KOLOZSVÁRI ENIKŐ: A GYERMEKIRODALOM MINT AZ IDEGENNYELV-OKTATÁS EREDMÉNYESSÉGÉNEK (LEHETSÉGES) SEGÍTŐJE	330
ОПАЧКО МАГДАЛИНА ВАСИЛІВНА: МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ У ПРОЦЕСІ ВИБЧЕННЯ ФІЗИКИ	338
PAUWLİK ZSUZSA ORSIKA – FIGULA ERIKA – KÖREI LÁSZLÓ: EGÉSZSÉGVÉDŐ ÉS PREVENCIÓS MÓDSZEREK A CSECSEMŐ- ÉS KISGYERMEKNEVELŐ KÉPZÉSBEN	347

KRISZTINA PECSORA: AN INTRODUCTION TO FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN UKRAINE, FOCUSING ON TERTIARY EDUCATION.....	353
Пісоцька Леоніда Станіславівна: ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	365
PORNÓI IMRE: A GLOBÁLIS NEVELÉS MINT PEDAGÓGIAI SZEMLÉLETMÓD	371
POROS ANDREA: TABÓDY IDA ÉS A POZSONYI MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI TANÍTÓNŐKÉRPZŐ INTÉZET	378
Приймук Олеся Олександрівна: ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	393
RÓBERT PUSKÁS: NARRATIVE ACTIVITIES IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM.....	397
RÁDY ESZTER: A PSZICHOEDUKÁCIÓ MINT A FOGLALKOZTATÁSI REHABILITÁCIÓT TÁMOGATÓ MÓDSZER (AZ „ÚJRA A PÁLYÁN” FOGLALKOZTATÁSI REHABILITÁCIÓS PROGRAM MÓDSZERTANÁNAK INNOVATÍV ÉS INTEGRATÍV ELEMÉNEK BEMUTATÁSA).....	401
RÁDI ORSOLYA MÁRTA: A SZIMULÁCIÓ MINT PEDAGÓGIAI MÓDSZER.....	407
Рєґо Ганна Іванівна: ВПЛИВ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ І НА МІЖКУЛЬТУРНУ ПРОСВІТУ	415
SÁNDOR-SCHMIDT BARBARA: AZ INTELLIGENCIÁK SPEKTRUMAI- AZ ÓVODÁS KORÚ GYERMEKEK TÖBBSZÖRÖS INTELLIGENCIÁJÁNAK FELTÉRKÉPEZÉSE.....	421
Шейко Анастасія Олександрівна: ЗНАЧЕННЯ ПСИХІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЮНАЦТВА В СИСТЕМІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАННІ	429
SERFŐZŐ MÓNKA – KOLOSAI NEDDA: „HOZOTT” ÉS „SZERZETT” MINTÁK SZEREPE A TANÍTÓVÁ VÁLÁS SORÁN	433
Слабко Володимир Миколайович: ТЕХНІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДИЗАЙН-ПРОЕКТУВАННЯ У ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.....	441

ВЕРКАЛЕЦЬ МАРІЯ ДМИТРІВНА: ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	447
VINCZE TAMÁS ANDRÁS: LÁTLELET PEDAGÓGUSHALLGATÓK SZAKNYELVI SZÖVEGÉRTÉSÉRŐL, SZAKNYELVHASZNÁLATÁRÓL ... 450	
ВІЗАВЕР АРПАД ДЕЗІДЕРОВИЧ: СИСТЕМА ПОШУКУ І РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	461
ЖОВНЕР ВІТАЛІЙ ЮРІЙОВИЧ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ВИВЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ	466

OKTATÁSI INNOVÁCIÓK LEHETŐSÉGEI KÁRPÁTALJÁN A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVŰ/ MAGYAR NYELVI OKTATÁS HELYZETÉNEK FÜGGVÉNYÉBEN

Orosz Ildikó

II. Rákóczi F. Kárpátaljai Magyar Főiskola
foiskola@kmf.uz.ua

OPPORTUNITIES OF EDUCATIONAL INNOVATIONS IN THE CONDITION OF TEACHING IN HUNGARIAN IN TRANSCARPATHIA

Abstract

This paper presents the analysis of the position of Hungarian language education in Transcarpathia. The study brings out the opportunities and levels where educational innovation can be realized. The establishing of new school districts (including that of for Hungarian schools) could be an excellent form of the cultural autonomy in Transcarpathia.

Keywords: education, school district, innovation, Transcarpathia

Mielőtt bármilyen oktatási innovációról kezdünk gondolkodni, célszerű megismerni és szembenézni az oktatási rendszer helyzetével, lehetőségeivel, kilátásaival. Ezen gondolatok jegyében foglaljuk össze a kárpátaljai magyar nyelvű/magyar nyelvi oktatás helyzetét.

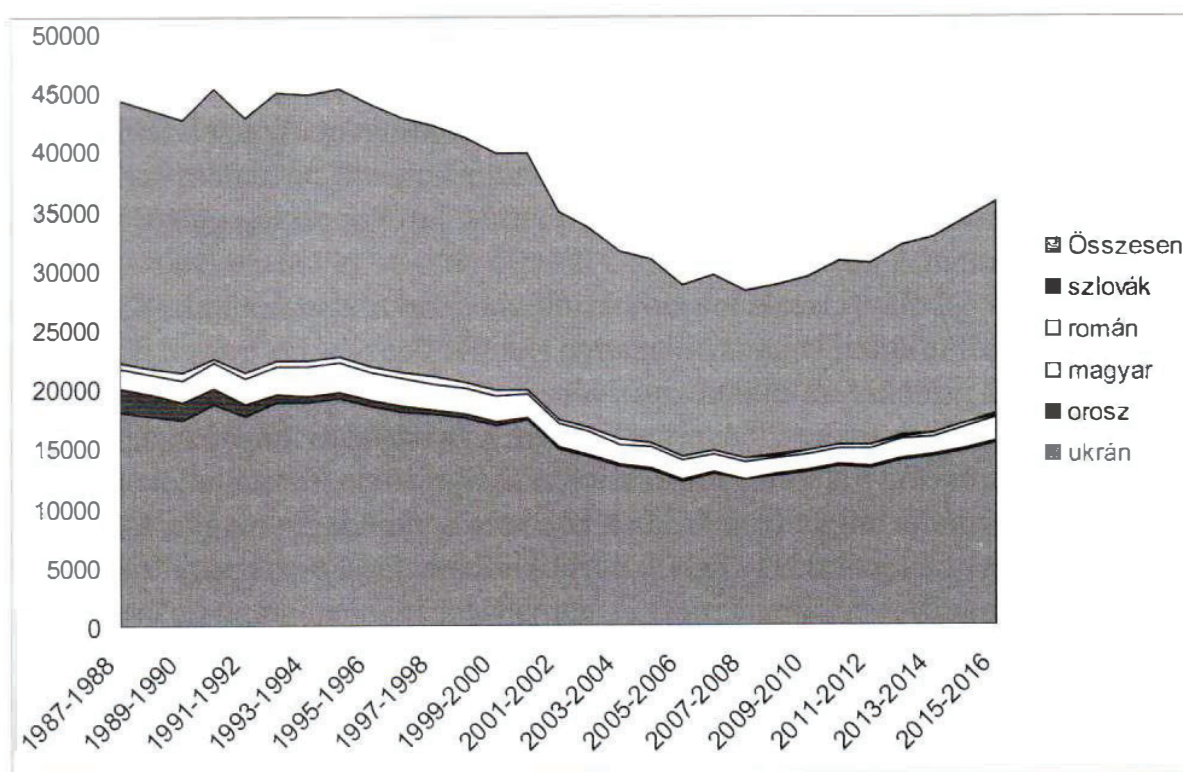
A kárpátaljai magyar nyelvű/nyelvi oktatás kulcskérdéseit meghatározó tematikák az alábbiak:

- I. A kárpátaljai demográfiai helyzet alakulása és hatása a magyar nyelvű/nyelvi oktatásra.
- II. A kárpátaljai magyarok politikai/gazdasági helyzete, a magyar nyelv státusza a közéletben és a kisebbségi jogok érvényesülésének hatása a közoktatás, szakképzés és a felsőfokú képzés területén.
- III. A magyar nyelvű oktatási intézmények oktatási/nevelési/képzési minőségének alakulása és hatása az anyanyelvű képzési rendszerre.

I. A kárpátaljai demográfiai helyzet alakulása és hatása a magyar nyelvű/nyelvi oktatásra

A kárpátaljai iskolák első osztályaiba beiratkozott gyerekek aránya az oktatás nyelve szerint 1988 és 2015 között

	ukrán	orosz	magyar	román	szlovák	Összesen
1987–1988	18104	1934	1586	499	0	22123
1988–1989	17728	1811	1622	507	0	21668
1989–1990	17454	1399	1913	525	0	21291
1990–1991	18765	1200	2147	476	0	22588
1991–1992	17670	1007	2160	491	0	21328
1992–1993	18856	682	2311	533	12	22394
1993–1994	18899	546	2442	492	7	22386
1994–1995	19231	472	2440	466	8	22617
1995–1996	18574	459	2370	485	8	21896
1996–1997	18115	367	2365	530	4	21381
1997–1998	17913	327	2203	530	24	20997
1998–1999	17620	307	2148	461	22	20558
1999–2000	16956	305	2069	487	19	19836
2000–2001	17349	181	1939	413	18	19900
2001–2002	14889	173	1922	422	15	17421
2002–2003	14271	154	1934	372	12	16743
2003–2004	13469	129	1693	402	8	15701
2004–2005	13100	121	1777	367	8	15373
2005–2006	12158	104	1647	374	8	14291
2006–2007	12734	131	1499	316	18	14698
2007–2008	12181	135	1495	276	27	14114
2008–2009	12541	146	1321	296	22	14326
2009–2010	12868	146	1385	262	30	14691
2010–2011	13388	157	1429	292	30	15296
2011–2012	13267	144	1511	251	27	15200
2012–2013	13967	150	1569	289	36	16011
2013–2014	14167	170	1606	286	38	16267
2014–2015	14786	158	1831	266	32	17073
2015–2016	15437	94	1950	286	42	17809

A beiskolázási arányokból jól látható, hogy Kárpátalján 20 százalékkal csökkent a gyereklétszám a múlt század nyolcvanas éveitől kezdve. Az oktatás nyelve szempontjából ez az arány változó. A kor szelleméhez igazodva a legnagyobb arányban az orosz tannyelvű osztályba beiratott gyerekek száma csökkent: 1934-ről 94-re. Ennek oka a politikai/hatalmi váltás. Az oroszok nem őshonos lakosok a vidéken, jelentős részük az ötvenes években telepedett le Kárpátalján, főleg a városokban, ahová vezető és középkadereként küldték az ország különböző pontjairól őket. A legutóbbi „országváltás” után, Ukrajna függetlenségének kinyilatkoztatását követően sokan elköltöztek, főleg az itt állomásozó, jelentős számú katonaság és annak családja. Az orosz államnyelvként váltotta az ukrán, így a korábban orosz nyelvű oktatást választó magyar, ukrán és más nemzetiségű szülők már nem ezt az oktatási nyelvet választották gyermekeiknek.

Az ukrán iskolák elsőseinek száma mintegy három ezerrel csökkent: 18104-ről 15437-re. Az ukránok körében is csökkent a gyermekvállalási kedv, sokan dolgoznak külföldön, akik ha tehetik, viszik családjukat is magukkal.

A román nyelvű elsősök aránya a negyed évszázad alatt majdnem felére csökkent: 499-ről 286-ra, annak ellenére, hogy a kárpátaljai románok hagyományörzésükről ismertek. Ennek okát egyrészt a körükben is tapasztalható gyermekvállalási kedv csökkenésében, másrészt a külföldi munkavállalásban, valamint a gyermekek boldogulása érdekében az ukrán tagozatok preferálásában kereshetjük.

A szlovák nyelvű oktatás fejlődése jelentősnek mondható, mert a nulláról 42-re nőtt. A szovjet rendszerben Kárpátalján nem működött szlovák nyelvű oktatás, 1992-ben indult újra. Ungváron a szlovák állam jelentős anyagi támogatásával

felújították a régi magyar polgári iskolát, ahol átírányításos oktatási rendszerben működik a szlovák iskola: elemiben szlovákul tanulnak mindent, Szlovákiából érkező pedagógusok közreműködésével, majd áttérnek az ukrán nyelvű oktatásra, de tanulják a szlovák nyelvet és irodalmat. Ez az iskola elit intézménynek számít, egyrészt a felszereltsége, másrészt Szlovákia mint európai ország megnövekedett presztízse miatt.

A magyar iskolaválasztás a számok tükrében hektikusnak tűnik. A táblázat és a grafikon jól tükrözi, hogy a pillanatnyi politikai/gazdasági helyzet mennyire befolyásolja a szülőket az oktatás nyelvének megválasztásában. A Szovjetunió szétesésekor, amikor megnyíltak a határok, és kishatárral az anyaországba utazhattak, Magyarország a stabilitást és a túlélési esélyt jelentette az itt élők számára. Ezzel magyarázható, hogy míg 1987-ben 1586 elsős gyerek járt magyar tannyelvű osztályba, 1992-ben már 2311. Ennek negatív ellenhatását tapasztalhattuk az ukrán nemzeti öntudat, a nacionalizmus megerősödése után, amit a narancsos forradalom hozott. A forradalom szülte az ukrán politikai nemzetet, amit a média közvetített és nagy nemzetközi hatása és elismertsége volt, míg ebben az időszakban éppen nem sikerült alkotmányos többséget szerezni a kettős állampolgárságról a magyarországi népszavazáson. Ennek a kettős hatásnak, és a forradalom utáni kisebbségi jogokat korlátozó intézkedéseknek tudható be a tömeges ukrán nyelvű iskolaválasztás a magyar szülők körében. Olyan intézkedéseket vezettek be, ami a gyerekek boldogulását az ukrán nyelv ismeretéhez kötötte: továbbtanuláskor minden szakra kötelezővé tették a független vizsgaközpontokban tett érettségizet ukránból, amit az ukrán anyanyelvű ukrán iskolában érettségizett és ukrán szakra felvételizők szintjéhez igazítottak, és amennyiben valaki nem érte el a minimális pontszámot, nem jelentkezhetett a felsőoktatásba. Jól mutatja a helyzetet, hogy 2008-ban, amikor a rendszer kötelezővé vált, a magyar osztályokba mindösszesen 1321 tanulót írtak be. A Majdanként ismertté vált második forradalom viszont mély gazdasági és politikai válságot okozott, melynek hatására ismét a magyar tagozat tűnt perspektivikusabbnak sokak számára, így 2015-ben már 1915 magyar elsős volt Kárpátalján. A számokból nem tűnik ki, de a városokban még orosz és ukrán szülők is a magyar oktatást választották gyermekeiknek. Ungváron, a százhuszezres városban, ahol a lakosság mintegy hat százalékát teszik ki a magyarok, a két magyar oktatási intézményben 5 első osztály indult. Beregszászon a Kossuth Lajos Középiskolában, ahol a korábbi években egy, esetleg két osztály indult, 2015-ben négy első lett. Nagyszőlösön külön osztályba járnak az ukrán anyanyelvűek, akik egyáltalán nem beszélnek magyarul, így előbb a nyelvet kell megtanítani számukra.

A magyar iskolák gyereklétszámának növekedésére nagy hatással van a kárpátaljai roma lakosság születési rátája. Több településen a roma szülők iskolaválasztásának köszönhetően maradt fenn a magyar oktatás. A romák születési rátájának jelentős növekedése a legutóbbi években hozott szociálpolitikai

rendelkezésnek köszönhető. Az ukrán állam a kisgyermekes családokat segítő törvény¹ szerint azokat a családokat, ahol 2007. december 31. után gyermek születik, jelentős anyagi támogatásban részesíti. Az első gyermek esetén 12240 UAH (mintegy 1700 Euró a törvény életbe lépésekor, a gazdasági válság előtt), a második gyermek születésekor 25 000 UAH (kb. 3570 Euró), a harmadik, illetve további gyermekek születése után 50 000 UAH (7140 Euró). A támogatások egy részét egy összegben kapják meg, a többit havi bontásban. Az első gyermeknél ez egy összegben 4800 UAH, a többit egy éven keresztül havi 620 UAH-s részletekben fizetik ki, második gyermeknél egy összegben 4840 UAH-t kap a család, míg a fennmaradó részt 24 hónapon keresztül folyósítják. A rendeletnek köszönhetően a szülési kedv elsősorban a romák körében nőtt meg, akik gyermekeiket magyar osztályokba járatják, így néhány éven belül megváltoztatják egyes településeken a tanulók arányát, ami újabb szakmai kihívást jelent a kárpátaljai magyar iskolákban dolgozó pedagógusok és iskolák számára. Erre célszerű kellene felkészíteni az iskolákat és a pedagógusokat.

Az oktatási-nevelési támogatás jelenlegi rendszere sem kedvez a városi magyar iskolák, valamint a város-közeli, kis létszámú elemi- és általános iskolák számára. Sok szülő, annak ellenére, hogy lenne lehetősége gyermeke számára anyanyelvű oktatási intézményt választani, a közeli ukrán iskolát választja, ahol tantárgyként heti egy-két órában tanítják a magyart, mégis megkapják a támogatást. Ez kétszeresen sújtja a magyar iskolákat. Egyrészt negatívan hat presztízsükre, másrészt az elvitt gyerekek miatt megszűnhet az osztály, mert az osztály indításához szükséges minimum alá csökkenhet a tanulói létszám a kisebb településeken, veszélyeztetve ezen intézmények létét (Halábor, Kigyós, Asztély, Ardó stb.). A beiskolázási mutatók szerint, ha nem változik a helyzet, a következő évtizedben átrendeződhet a magyar oktatás intézményi hálózata Kárpátalján.

A gyereklétszám húsz százalékos csökkenése, a gazdasági mélyrepülés az oktatási intézmények számának racionalizálását vonja maga után, ami másképp hat a többségi és kisebbségi közösségek iskoláira. A gazdasági helyzet arra kényszeríti az oktatási intézmények fenntartóit, hogy a nem rentábilis, kis létszámú intézményeket bezárja. Főleg a kis települések iskoláit veszélyezteti ez a folyamat.

Valószínűleg először a középfokú oktatást, a 10–11. osztályok, az érettségit adó középiskolák számát fogják racionalizálni, vagyis csökkenteni. E törekvések elsősorban azokat a középiskolákat érintik majd, ahol a felső tagozatban az osztálylétszám tíz fő alá csökken. A helyi közösség feladata – a regionális sajátosságok figyelembevételével – olyan iskola-központok kialakítását/megtartását/fejlesztését kezdeményezni, ahol megfelelő színvonalú és több szakirányú képzést tudnak nyújtani. A magyar középfokú oktatási rendszer fenntarthatóságának egyik feltétele az oktatási intézmények közötti megegyezés lehet. Azoknak a középiskoláknak lenne célszerű megállapodni a többféle szakirányú képzések

¹ Zakon Ukrajini „O goszudarsztvennoj pomosci szemjam sz gyetyimi” ot 21.11.92 g. N 2811-XII.

kialakításában, melyek olyan távolságra vannak egymástól, hogy egy-egy kistérségben az intézmény személyi állományának, felszereltségének figyelembevételével színvonalas oktatást tudnának biztosítani. Megnö a szerepük a gimnáziumoknak és liceumoknak, a nagyobb középiskoláknak, melyek már az utóbbi évtizedben is iskolaközpontokként működtek. Az együttműködésüket kellene elősegíteni, koordinálni, hogy ne egymás konkurensivé váljanak, hanem a gyermekek érdekeit szolgálva egymást kiegészítő szellemi centrumokként működjenek. Az adott kiskörzetek településein racionálisabban kihasználhatnák az utóbbi években felépített infrastruktúrát, a kollégiumokat, az ukrán állam által működtetett iskolabusz hálózatot. A városokban, Ungváron, Munkácson, Beregszászon, Nagyszőlösön, ahol gondok vannak a kollégiumi elhelyezéssel, de mindegyikben számos olyan oktatási intézmény is működik, ahová magyar gyerekek járnak², átgondolt, felmérésekre és esettanulmányokra épülő, hosszú távú projekt alapján, magyar szakkollégiumokat lenne célszerű létrehozni. Ezek a kollégiumok önálló egységként befogadhatnák a városok különböző szintű és szakirányú intézményeinek magyar hallgatóit. A szakkollégiumban szakképzett nevelőtanárok segíthetnék a távoli kis falvakból érkezők szocializációját, igény szerinti felzárkóztatását, egyúttal az intézmény biztosítana számukra egy magyar szellemi közeget, foglalkozhatna tehetséggondozással.

A demográfiai helyzet alakulása legnagyobb befolyással a kialakult kárpátaljai magyar nyelvű oktatási hálózatra a szórványvidéken lesz. A kárpátaljai szórvány-vidék magyar nyelvű/nyelvi oktatása sokrétű és sokféleképpen alakult, így nem lehet egységes továbblépési megoldásokat találni számukra. Minden település egy eset, saját útkeresés, sajátos helyzet, mely speciális továbblépési lehetőséget igényel, egy többváltozós matematikai egyenlethez hasonlító, melynek megoldása csak bizonyos feltételek mellett lesz igaz, és ha a feltételek közül valamelyik nem teljesül, akkor már más megoldást kell keresni. Ilyen helyzetben csak óvatos következtetéseket fogalmazhatunk meg, és még kevésbé biztos továbblépési lehetőségeket vázolhatunk fel, mert leginkább azok értik és tudják, mit kell tenniük, akik ott élnek abban a pillanatban és akkor, amikor a felvetett problémákra meg kell adni a választ.

A kialakult oktatási formákat tekintve a szórványtelepüléseket a magyar nyelvű/nyelvi oktatást tekintve három jól elkülöníthető csoportba sorolhatjuk:

- Az első azok a települések tartoznak, ahol megőrizték az intézményes anyanyelvű oktatást (Visk, Técső, Aknaszlatina, Ungvár, Munkács,

² Ungváron nincs kollégiuma a magyar gimnáziumnak, a közművelődési college magyar tagozatának, számos technikumnak, ahol magyar diákok tanulnak, az egyetemek kollégiumai a férőhelyek korlátozottsága miatt a hegyvidéki járások diákjait tudják elhelyezni, így a közeli magyarlakta járások diákja a drága albérletekbe kényszerülnek, vagy ingáznak. Hasonló a helyzet Munkácson, ahol magyar tagozat van az állatfelcseri collegének, a tanítóképzőnek és sokan tanulnak technikai jellegű szakközépiskolákban, de a katolikus liceumnak sincs megfelelő kollégiuma. Hasonló a helyzet Nagyszőlösön és Beregszászban is.

Nagyszőlős stb.). Ezeken a településeken az anyanyelvű/anyanyelvi oktatás megőrzése nem a konzerválásban, hanem a fejlődésben, az innovatív lehetőségek keresésében rejlik. A továbblépési lehetőségeket a helyi lokális elitnek az iskolákat irányítókkal közösen kellene keresni, és olyan válaszokat találni, amelyek a közösségek és az azokat alkotó egyének számára megfelelő választ adnak az adott kor kihívásaira. Ilyen válasz lehet a minőségi oktatás, ahol például nagy teret és lehetőséget szentelnek a nyelvi-kommunikációs oktatásnak, főleg a regionális nyelvnek és az idegen nyelvnek, akár úgy is, hogy sajátos egyéni, a hivatalostól eltérő, de a helyi sajátosságokat figyelembe vevő és eredményes programok bevezetését vállalják. Másik, vagy inkább az előbbivel párhuzamosan alkalmazható helyi program lehet az informatika széleskörű elsajátítása stb. A liceumoknak a szerepe és felelőssége a térségen belül nagyobb, mint más intézményeké, mert vállalniuk kellene azt az integráló szerepet, amelyek valaha a megyeszékhelyek kulturális, közigazgatási szervezőközpontjaira hárultak. Ezeknek az intézményeknek nyitni kellene a térségben minden felekezet irányába, de célcsoport lehet az ukrán iskolákban tanuló magyar, vagy részben magyar identitású diák. A szórványok megszólítására sajátos, egyedi programok kidolgozására lenne szükség intézményi szinten.

- A második csoportba azon települések tartoznak, ahol az elmúlt évtizedben a helyi civil aktivitásnak köszönhetően sikerült beindítani az anyanyelvű oktatást. Legutóbbi kutatásaink szerint ezeken a helyeken a krízis jelei mutatkoznak (évente egyre kevesebb a beiskolázott tanulók száma, vagy már nem is indítanak magyar osztályokat), mint Szolyva, Huszt, Rahó, Körösmező, Gyertyánliget, Feketepatak, Csepe, Újhely, Mátyfalva stb. Ezeket az intézményeket lehetőség szerint önállósítani kellene valamilyen szinten, hogy az iskola szellemiségében a magyar kultúrát tükrözze. Figyelembe véve korábbi kutatásaink során szerzett tapasztalatainkat, hogy a településeken élő magyarok a nyelvcsere határán vannak, célszerűbb lenne az elemi osztályokban megőrizni a teljes magyar nyelvű oktatást, a felső tagozaton átirányításos nyelvi oktatási programot alkalmazni, ahol az évfolyamokon bejövő új tantárgyakat ukránul oktatnák kétnyelvű tanárok, akik magyarul is megfogalmazzák egy-egy téma anyagát. Az identitásalakító tárgyakat továbbra is magyarul tanítanák fő tárgyként. Az iskola által szabadon választható tanórák keretén belül magyar nyelvet és irodalmat, a magyarság történetét, a magyarság vagy a Kárpát-medence földrajzát³, a magyarság ének-zenei, művészettörténeti, technikátörténeti, népismerteti, népművészeti kurzusait lehetne tanítani. Ezen intézményekben is fontos lenne az idegen-nyelvi és informatikai szakosodás bevezetése, ami

³ A Kárpát-medence földrajza című tárgy programját célszerű lenne közös összefogással kidolgozni és bevezetni minden kárpát-medencei magyar iskolában.

minőségi oktatással párosulna. Ahol nincs magyar óvoda, sem óvodai csoport, célszerű lenne szervezni vagy bevezetni legalább a kétnyelvű oktatást (az egyik nevelő csak ukránul, a másik csak magyarul foglalkozik, beszél a gyerekekkel).

- A harmadik csoportba kerülnek azok a települések, ahol a magyar oktatást óvodai szinten és vasárnapi iskolákban tudták megszervezni eddig, vagy egyáltalán nincs semmilyen intézményesült oktatás. Ezen csoportba sorolható Tiszabogdány, Nagybocksó, Terebesfejrpaták, Taracköz, Kerekhegy, Bustyaháza, Fancsika, Királyháza, Tekeháza stb. A települések óvodáiban a magyar csoportok létrehozása, de legalább a kétnyelvű oktatás bevezetése lenne célszerű. Ezekben a helyeken a magyart mint kötelező tantárgy bevezetését lehetne kezdeményezni igény szerint, az elfogadott nyelvtörvényre hivatkozva első idegen nyelvként, de legalább második idegen nyelvként, vagy olyan ukrán tannyelvű osztályok indítását kezdeményezni, ahol kötelező tantárgyként tanulják a magyar nyelvet és irodalmat. Ez utóbbi lenne a leghatékonyabb, mert magasabb óraszámokban tanulnák a magyar nyelvet, és külön az irodalmat. Kihhasználva a lehetőséget, a szabadon választható órák keretén belül népismeretet, magyarságsmeretet, népművészetet, magyar történelmet, Kárpát-medence földrajzát is tanítani kellene. Ahol működik óvoda, ott elemi iskolát is lehetne kezdeményezni.

A magyar iskolák megtartása érdekében, az adott gazdasági, oktatáspolitikai helyzetben célszerű lenne kidolgozni egy kárpátaljai beiskolázási programot. Ez nem elsősorban pénzügyi támogatást jelentene, hanem olyan eszközöket, amely segítené a szülőket meggyőzni, hogy gyermeke fejlődése érdekében tudatosan válassza a magyar nyelvű oktatást. Például az óvodába járó gyerekek szüleinek „ringató”-kat, baba-mama klubokat szervezni, ahol megfelelő szakmai támogatást kaphatnak a gyermekneveléshez. Ezek az alkalmak a szülői közösséget is alakíthatják, és jó pedagógiai szervező munkával segíthetik a tudatos iskolaválasztást. Erősíteni kellene a kapcsolatot az óvodák és az elemi iskolák között. Ennek szakmai formái számosak lehetnek. Az óvodások iskolalátogatása, vagy a kisiskolások rendszeres óvodai előadásai. A magyar elemi iskolai tanítóknak, különösen a vegyes lakosságú vidéken, már egy évvel korábban fel kellene térképezni a potenciális elsősöket, felvenni a kapcsolatot a szülőkkel, megszólítani őket nyílt napok keretein belül, rendezvényekkel, szünidei iskolai előkészítőkkal. A vegyes lakosságú vidéken az ukrán óvodákba járó, de magyar vagy vegyes házasságból származó gyerekeket is meg kellene keresni. Az elemi osztályokban a gyerekek érdeklődési körének megfelelő plusz hozzáadásával lehetne (szakkörök, néptánc oktatás, népzenei oktatás, hangszeres zenei oktatás, informatika, nyelvi képzés, sakk stb.) Ez az iskola és a tanári gárda adottságaitól függ, a kreativitásuktól. Az oktatási vertikum első szakaszának lezárásakor, a

negyedik osztály után ismét érdemes a pedagógusoknak, a leendő osztályfőnököknek körbejárni az iskolákat, az ukrán tagozatokat is, mert ilyenkor könnyebb az iskolaváltás, egy szakasz lezárult. Különösen a Beregszászi Magyar Gimnázium és az Ungvári Magyar Gimnázium számára lenne célszerű, mert lehet, a már ukránul beszélő gyerek szüleit meg lehet szólítani, hogy magyar iskolába folytassa tanulmányait a gyermek. A líceumoknak a beiskolázás előtti évben kellene felkeresni és megtalálni a potenciális jelentkezőket.

A beiskolázási helyzetre indirekt módon nagy hatással lehetne a magyarországi oktatási-nevelési támogatásnak, amit célszerű lenne a helyi igényekhez és kihívásokhoz igazítani. Jelenleg azok részesülhetnek támogatásban, akik a lakóhelyük szerinti településen a magyar nyelvű oktatást választják. Támogatásban részesülhetnek azok is, akik nem magyar iskolákba járnak, de fakultációként tanulják a magyart heti egy-két órában, bár a településen esetleg működik magyar iskola, vagy akik vasárnapi iskolába járnak. Ez duplán sújtja a kárpátaljai magyar oktatási rendszert. Egyrészt nagyszámú pályázó részesül magyar állami támogatásban, akik csak jelképesen, látszat magyar oktatásban vesznek részt. Másrészt, miután a támogatást úgyis megkapják, a magyar szülők ukrán iskolákba iratják gyermeküket, gyengítve a magyar nyelvű intézmények színvonalát, versenyképességét, egyes falvakban veszélyeztetik az oktatási intézmények létét. ●lyan rendszer kialakítása lenne célravezető, ahol differenciált támogatásban részesülnek, annak függvényében, hogy milyen mértékben tanulják a magyar nyelvet/kultúrát. Kiemelten kellene kezelni a beiskolázási támogatást az iskolaválasztáskor, hogy minél többen bekerüljenek a rendszerbe. Aki magyar iskolába adja gyermekét, az kétszeres támogatásban részesüljön az első évben. Az új nyelvtörvény szerint mindenki maga választhatja meg, melyik két idegen nyelvet tanulja az iskolában, ez lehet a magyar is. Az első idegen nyelvet a 2. osztálytól kezdve, a másodikat az 5. osztálytól kezdve tanulják heti két órában. Egy intézményen belül legalább öt gyermeknek kell kérvényezni, hogy tanulhassa a nyelvet. Tehát minden településen, ahol eddig nem volt semmilyen intézményes magyar oktatás, most lehetőség nyílna erre, ha a szülők ezt választanák. Az oktatási minisztérium rendelete szerint ettől nagyobb óraszámokban is tanulhatják a magyart, ha a szülők kérik, hogy azt tantárgyként oktassák. Ekkor külön magyar nyelvet és magyar irodalmat is tanulhatnak, sőt a szabadon választható órák terhére akár magyar népismeretet, a magyar nép történetét, magyar művészet- és zenetörténetet is választhatnak szülői kérvények alapján. Az új lehetőségeket figyelembe véve a támogatások hatására be lehetne vinni az intézményes oktatásba a magyar oktatást azokon a területeken és iskolákban, ahol nincs semmilyen magyar nyelvi/nyelvű tanulási lehetőség, azzal hogy csak azok pályázhatnak, akik ezt választották, és ezzel esetleg nem támogatni, vagy csak minimális összeggel a vasárnapi iskolákban részt vevőket. A szülők döntését a differenciált támogatással lehetne motiválni. Annak függvényében megállapítani a támogatást, hogy a tanulandó tárgyak hányad részét tanulja magyarul,

heti hány órában tanulja a magyar nyelvet, kultúrát. Ezzel akár azt is el lehetne érni, hogy legyenek magyar elemi osztályok minden magyarlakta településen.

Minden program eredményes megvalósulásának feltétele a megfelelő szakemberek megtalálása, illetve azok a vezetők, akik az ügy elkötelezett hívei és hitelesen tudják képviselni azt a célcsoportok irányába és a hivataloknál egyaránt.

II. A magyar nyelv státusza a közéletben és a kisebbségi jogok érvényesülése a közoktatás, szakképzés és a felsőfokú képzés terén

A következő évtizedben a magyar nyelvű oktatás/képzés fejlesztése/megőrzése érdekében meghatározó lesz a magyar nyelv státusza, annak elfogadása és alkalmazásának lehetőségei Kárpátalján, ahogy 2009-ben is megfogalmaztuk: „A magyar nyelvű oktatás presztízst és hasznosságát nagyban befolyásolja, hogy a magyar nyelv milyen funkciókkal, presztizzsel bír a nyelvet használó közösség mindennapi életében. Mert hiába lesznek iskoláink, s hiába lesz meg minden jogunk ahhoz, hogy anyanyelvünkön tanulhassunk, ha a szülő mégis úgy érzi majd: számára az a hasznosabb, „kifizetődőbb”, ha gyermeke az államnyelven oktató iskolában tanul. Vagyis: a magyar nyelvű iskolarendszer fenntartásához az is elengedhetetlen, hogy legyen alkalom, lehetőség és jog ahhoz is, hogy a magyar nyelvet minél szélesebb körben, minél több funkcióban használni lehessen Kárpátalján. Mert hiába alakítjuk ki a kétnyelvűséget az iskolában, ha a tanintézmények falai közül kilépve azt tapasztaljuk: a magyar nyelv sehol sem vagy csak a szűk családi körben, esetleg szakrális funkciókban használható. A kárpátaljai magyarság célja nem az, hogy szakrális célokra tartsa meg a nyelvét, hanem az, hogy minél több helyzetben használni tudja. A nyelvet csak és kizárólag az tartja fenn, ha használják. Az a nyelv, melynek nincsenek anyanyelvi beszélői, legyen akár milyen nagy múltú, hordozhat bármekkora kulturális értéket (lásd a latin példáját), mégiscsak holt nyelv. A nyelv használhatósága tehát jelentősen növeli a nyelv értékét, presztízst. Ha a magyar nyelvű oktatási rendszert többek között a magyar nyelv megőrzése érdekében kívánjuk fenntartani, akkor figyelniünk kell arra is, hogy szélesítsük és fenntartsuk a magyar nyelv használati körét is. Nagyon fontos tehát „annak felismertetése, hogy a nyelv nem önmagában, szimbolikusan nagy érték, hanem mindennapi használatában, eszköz voltában is.”

2009 óta a kisebbségi nyelvek, így a magyar elfogadottsága szempontjából is jelentős változás történt. Az oroszbarát Régiók Pártja a választási érdekeiknek megfelelően 2012-ben a parlamenti választások előtt elfogadta a regionális nyelvekről szóló törvényt, melynek teljes címe „Törvény az állami nyelvpolitika alapjairól”. A regionális nyelvekről szóló törvény azokon a területek, ahol azt elfogadták, lehetőséget kínál annak használatára. Aggodalomra ad okot, hogy a regionális nyelvekről szóló törvény bevezetése kapcsán a politikusok egy része mindezt úgy interpretálja, hogy a törvény csak az orosz kisebbségre vonatkozik, és más nemzetiségek esetében bevezetése nem indokolt. A nyelvtörvény végrehajtásával

kapcsolatban gond, hogy a törvényben megfogalmazott határidőig nem igazították a korábban elfogadott kisebbségi nyelvet szabályozó vagy arra kihatással lévő törvényeket az új rendelkezésekhez, nem készült végrehajtási rendelet, az országos és regionális költségvetésekben nem terveztek anyagi eszközöket annak végrehajtására, így a jövőben nagy felelőssége lesz a kárpátaljai magyar politikai és civil érdekvédelemnek a törvény végrehajtásának érvényesítésében. A nyelvtörvény végrehajtása/végrehattatása éppen ezért lehetne egy nemzeti minimum a kárpátaljai magyar politikai civil szervezetek számára.

A kárpátaljai magyar nyelvű/nyelvi oktatásra vonatkozólag az alábbi lehetőségek kiaknázását segíti a törvény:

- A nyelvtörvény II. fejezete 11. cikkelyének 1. pontja alapján azokban a régiókban, ahol a magyar nyelv megkapta a regionális nyelv státuszát, a magyar tannyelvű iskolák dokumentációját, többek között a tanári értekezletek jegyzőkönyveit, osztálynaplókat, tanterveket, a félévi és év végi bizonyítványokat magyarul vezethessék. Ezekben az oktatási/nevelési intézményekben az osztállysarkok, iskolai falújságok és tablók, szemléltetők, tájékoztató falitablók legyenek magyar nyelvűek. Az iskolák névtábláit, pecsétjeit rendeljék meg két nyelven, érvényesítsék az iskola névadójának feltüntetését a hivatalos megnevezésben.
- A nyelvtörvény II. fejezete 13. cikkelyének 2. pontja, valamint az V. fejezete 28. cikkelyének 3–5. pontja alapján biztosítsák a kétnyelvű ukrán-magyar bizonyítványokat az általános és középiskolák magyar tannyelvű osztályainak végzősei számára. A bizonyítványok megrendelésekor a végzősök vezeték- és utóneve a magyar névhasználati szabályoknak megfelelően az apai név elhagyásával történjen. A gyermek nevének hiteles magyar változata érdekében, a törvény előírásainak megfelelően, egyeztessenek a szülőkkel.
- Ukrajna Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sport Minisztériuma az általános iskolák óraterveiről szóló 2012.04.03-án kelt 409. számú rendelete értelmében a 2013/2014-es tanévtől bevezetésre kerül a második idegen nyelv, ami lehet: „bármely idegen nyelv, így az orosz vagy egyéb nemzetiségi kisebbség nyelve”. Az általános és középiskolák részére az óratervek műveltségi tömbjeinek keretén belül a rendelet engedélyezi az óraszámok újraosztását az adott intézmény fenntartójának jóváhagyásával. A rendelet világosan meghatározza, hogy mely tantárgyak tartoznak az egyes műveltségi tömbhöz. A nyelvi műveltségi tömbhöz a következő tantárgyak tartoznak: ukrán nyelv, idegen nyelv, orosz nyelv vagy egyéb nemzetiségi kisebbség nyelve, ukrán irodalom, világirodalom és integrált irodalom. A fenti rendeletek értelmében a magyar tannyelvű osztályokban, a tanulók túlterheltségének csökkentése érdekében a második idegen nyelv oktatására előírt órákat – a szülői tanács véleményezése alapján – a nyelvi műveltségi tömbön belül az első idegen nyelv vagy/és a magyar nyelv

oktatására fordítsák. Ezt az is indokolja, hogy míg az ukrán tannyelvű 5–9. osztályokban az anyanyelv oktatására 13,5 óra/hét fordíthatnak az öt tanév alatt, addig a kisebbségi tannyelvű, így a magyar osztályokban az anyanyelvre fordítható összóraszám ebben a ciklusban 10 óra/hét.

- Ukrajna Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sport Minisztériuma 2012. 04. 03-án kelt 409. sz. rendelete szerint az 5. osztálytól kötelezően bevezetésre kerül a második idegen nyelv oktatása, ami „lehet bármely idegen nyelv, így az orosz vagy egyéb nemzetiségi kisebbség nyelve”. Továbbá Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól III. fejezete 20. cikkelyének 7. pontja szerint: „Minden általános közép fokú tanintézetben biztosítani kell az állami és egy regionális vagy kisebbségi nyelv oktatását...”. Ennek megfelelően Kárpátalja azon közigazgatási egységeiben, ahol a magyart regionális nyelvvé nyilvánították, a régió ukrán tannyelvű iskoláiban kötelező jelleggel vezessék be a magyar nyelvet második idegen nyelvként. Ez tenné lehetővé a következő generáció számára a lehetőséget a teljes anyanyelvhasználatra, így válhatna kétnyelvűvé a régió lakossága.
- Ukrajna Oktatási, Tudományos, Ifjúsági és Sport Minisztériuma 2012. 04. 03-án kelt 409. sz. rendelete szerint az 5. osztálytól kötelezően bevezetésre kerül a második idegen nyelv oktatása, ami „lehet bármely idegen nyelv, így az orosz vagy egyéb nemzetiségi kisebbség nyelve”. Ennek megfelelően azokban a közigazgatási egységekben, ahol a magyart nem nyilvánították regionális nyelvvé, a régió ukrán tannyelvű iskoláiban a második választható idegen nyelvek között szerepeljen a magyar nyelv. Ez azért is indokolt, mert a magyar nyelvet gyakran használják a mindennapi életben, a megye földrajzi helyzete lehetővé teszi a határ menti kapcsolatok fejlesztését Magyarországgal, amit a nyelvismeret is segíthetne.
- Ukrán nyelvből és irodalomból a felsőoktatási felvételizéshez minden szakra az ukrán filológiára felvételizők szintjén kötelező független vizsgaközpontokban tett érettségi vizsgát a nem ukrán szakra felvételizők esetében differenciáltan, a kisebbségek által tanult tanterv, tanulási alkalom és feltételek figyelembevételével kidolgozott követelményrendszer szerint tehesék a magyar tannyelvű iskolák végzősei.
- A magyar nyelv és irodalom, az oroszhoz hasonlóan kerüljön be a választható emeltszintű tantárgyak közé.
- A magyar tannyelvű általános- és középiskolák végzősei számára központilag biztosítsák a vizsgatesztek magyar nyelvű fordítását, ahogy ezt az orosz tannyelvű iskolák esetében teszik.

A mindenkori magyar állam is szerepet vállalhat a magyar nyelv kárpátaljai oktatásának és rehabilitációjának folyamatából például azzal, hogy támogatja a magyar idegen nyelvként való oktatását Kárpátalján módszertani segédanyagokkal, könyvekkel, tanárok átképzésével.

A két évtizednyi tapasztalataink szerint a legjobb beiskolázási program az **anyanyelvű** továbbtanulási lehetőségek biztosítása a felsőoktatás terén, azaz az **anyanyelvű** oktatás teljes vertikumának megteremtése. A magyar nyelvű oktatás **helyzetét** így jelentősen befolyásolja a továbbtanulási lehetőségek biztosítása a magyar tannyelvű különböző képzési szintek végén: a 4. osztály, az elemi iskola, a 9. osztály, vagyis az általános iskola és a 11. osztály, a középiskola után. Kulcskérdés a továbbtanulási lehetőségeknél az esélyegyenlőség biztosítása a kisebbségi oktatási **intézményekben** érettségizettek számára, ami Ukrajnában központosított rendszerben a független vizsgaközpontok által szervezett felvételik alapján történik. A független vizsgaközpontok európai norma szerint egységes elbírálás alapján egyszerre **biztosítanak** az érettségit és a felvételi vizsgák lehetőségét. A diák, ha sikeresen **leteszi** az érettségit, az elért eredménye egyúttal felvételit is jelent bármely ukrainai felsőoktatási intézménybe. Továbbra is kulcskérdés, hogy biztosítják-e az egyenlő **feltételeket** a vizsgák alkalmával, vagyis a nemzetiségi iskolák végzősei megkapják-e a teszteket az oktatás nyelvén vagy csak államnyelven. Az új nyelvtörvény **biztosítja**, hogy a szaktárgyak tesztjeit a jelentkezők az oktatás nyelvére fordítva **kapják meg**. Ukrajnában ugyanakkor kötelező az érettségi ukrán nyelvből, ami állami norma, de az ukrán anyanyelvűek, ukrán iskolában érettségizettek és ukrán **filológiára** felvételizők számára készített tesztek alapján kérik számon minden más szakra jelentkezőtől is. A jövőben el kellene érni, hogy a kisebbségek számára **biztosítsák** az ukrán mint második nyelv követelményrendszer szerinti vizsgáztatást, ugyanis nem mérhető össze azok tudása, akik anyanyelvként tanulták azt, azokéval, **akiknek** anyanyelve más. Az ukrainai magyarok felsőoktatásba jutásának feltétele a jövőben is az esélyegyenlőség biztosítása lesz a felvételi/érettségi új rendszerében. **Abban** az esetben, ha sikerül elérni, hogy biztosítsák az esélyegyenlőséget a végzősök előtt, kitárulkozhatnak az ukrainai felsőoktatási intézmények képzési kínálatai, ha nem biztosítják az esélyegyenlőséget, akkor kimaradhatnak a felsőoktatásból. **Az** esélyegyenlőség hiánya beindítja azt a folyamatot, amely az anyanyelvű oktatás gyors sorvadásához vezet, mert számosan átiratják gyermekeiket ukrán iskolába. Ez az egyéni stratégia a felsőoktatásba kerülés terén nem oldja meg helyzetüket. Egy kisebbségi, aki anyanyelvű környezetben nő fel és minden tárgyat ukránul tanul, nehezen fog elérni olyan eredményt, mint ukrán kortársa, aki anyanyelvén tanult és anyanyelvén érettségizik/felvételizik. A magyar nyelv és irodalmat kivették a választható emeltszintű érettségi tantárgyak sorából. Ilyen feltételek mellett jelentősen csorbul a kárpátaljai magyar kisebbség esélyegyenlősége, nagy visszalépésnek tekinthető a korábbi állapothoz képest annak ellenére, hogy az 1991-ben megkötött ukrán-magyar kisebbségi nyilatkozat⁴ garantálta a magyarok számára a korábban megszerzett jogok biztosítását. A továbbiakban célszerű lenne minél magasabb

⁴ Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén. Budapest, 1991. május 31. In: www.mon.gov.ua

szinten megvizsgálni a két ország közötti kisebbségekre vonatkozó egyezmények teljesítését, esetenként felülvizsgálni a tárcaközi egyezményeket. A kárpátaljai magyar szervezetek ezt a problémát már felvetették, de célszerű lenne, ha államközi szinten vagy a szaktárcák szintjén is napirenden tartanák, és sikerülne közös erővel pozitív eredményt elérni.

A kárpátaljai magyar kisebbség szempontjából a kisebbségi jogok gyakorlása, az esélyegyenlőség biztosítása érdekében az alábbiak elérése lenne feltétlenül szükséges:

1. A magyar oktatási rendszer megmaradásának alapkérdése a korábbi gyakorlathoz való visszatérés a magyar iskolák végzőseinek felsőoktatásba kerülés terén:
 - a) A felvételi rend szerinti, a minden szakra kötelező nyelv és irodalom emeltszintű érettségit az oktatás nyelvén, azaz magyar nyelv és irodalomból tegyék ugyanúgy, mint ukrán anyanyelvű kortársaik, ezt az eredményt számítsák be a felvételi pontszámaikba, így esélyeik a felvételnél nem csorbulnának.
 - b) A magyar nyelv és irodalom szakra, valamint a magyar tannyelvű iskolák számára képező felsőoktatási intézmények tanítói és óvodapedagógiai szakjaira jelentkező hallgatók számára tegyék kötelezővé az érettségit a független vizsgaközpontokban magyar nyelvből és irodalomból.

Ez a felvételi eljárási gyakorlat ilyen formában egyébként megegyezne a magyarországi kisebbségi anyanyelvű gimnáziumokban érettségizőkre vonatkozó eljárással⁵.

2. A kárpátaljai felsőoktatási intézmények presztizs szakjainak államilag finanszírozott keretszámainak megfelelően határozzanak meg kvótát a kárpátaljai magyarok regionális számarányának (10-12%) figyelembevételével, melyekre a magyar tannyelvű iskolák végzősei versenyvizsgák alapján nyerhetnek felvételt.
3. Az ukrán állam tegye lehetővé, illetve állítsa vissza a szakközépiskolákban, technikumokban a magyar nyelvű csoportokat, vagy szervezzenek alcsoportokat, ahol részben magyar nyelven tanulhatnak szakmát. Állítsák vissza az 1980-as évektől működő magyar csoportokat a Beregszászi Szakliceumban, amit 2002 után építettek le. Ez azért is indokolt, mert a kárpátaljai magyar iskolákba beíratott tanulók 50%-a az általános iskola után nem folytatja tanulmányait középiskolában, és szakképesítés nélkül nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon.
4. Vizsgálják felül Ukrajna és Magyarország között a diplomák és fokozatok kölcsönös elismerésére vonatkozó egyezményt, növelné a magyar nyelvű beiskolázási számokat, mert kinyílna a magyarországi továbbtanulási lehetőség teljes vertikuma.

⁵ A Magyar Kormány 100/1997. (VI.13) rendelete az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról (53–56§).

III. A magyar nyelvű oktatási intézmények oktatási/nevelési/képzési minőségének alakulása

A külföldi magyar tannyelvű oktatás minőségi kritériumrendszerét elsősorban azon szervek határozzák meg, melyek irányítják, felügyelik a rendszert, melynek részét képezik, így bármilyen új innovatív eljárás megvalósításának számos jogi akadálya lehet. Az egységes magyar nemzet koncepciója értelmében olyan megoldásokat kell találni, ami közvetve befolyásolja a rendszerben zajló oktatás minőségét, igazítja a magyarországi oktatási kritériumrendszerhez.

A közvetett praktikák között szerepelhet:

- a kisebbségi oktatási intézmények tárgyi/technikai felszereltségének minőségi növelése,
- az intézményben zajló oktatási-nevelési munka minőségének igazítása az anyaországi elvárásokhoz,
- a pedagógusok szakmai felkészültségének, lehetőségeinek, hozzáállásának befolyásolása.

Az oktatási intézmények tárgyi/technikai felszereltsége, miután a többségi állam oktatási intézményeinek szerves részét képezik ezen iskolák, az oda járó tanulók szülei az adott ország adófizető állampolgárai, így azokat a többségi nemzet iskoláival egy szinten kellene kezelni, és ezt a területet támogatni, mely nem érdeke a többségi államnak.

A tapasztalatok alapján a magyar nyelvű oktatási rendszer minőségére kiható támogatáspolitikai kialakításakor azon tárgyi/technikai támogatásokat kellene szorgalmazni, ami a magyar nyelvű kultúra, magyar identitás növelését segítené.

Az ukrán állam biztosítsa a magyar tannyelvű általános- és középiskolák számára a folyamatos és rendszeres magyar nyelvű tankönyvellátást. Ukrajnában az általános és középiskolák számára a tankönyvek ingyenesek, amit a diákok az iskolai könyvtárakból kölcsönözhetnek. A tankönyveket négy éves ciklusokban adják ki újra. A tankönyvirás pályázati alapon működik, az ukrán iskolák egy-két tankönyvcsaládból választhatnak. A kisebbségi könyveket a lemergi és a csernoveci tankönyvkiadók fordítják, kárpátaljai magyar szakemberek közreműködésével, annak függvényében, melyik nyeri a tendert. Jellemző, hogy különböző évfolyamokra más-más tankönyvcsalád könyveit pályázzák meg, ami nagy káoszt okoz az oktatásban, ráadásul fél/egy év késéssel jut el a tankönyv a magyar iskolákba. A tankönyvellátás helyzetét javíthatná az elektronikus könyvek bevezetése. A könyvek hardverét még a szülők is megvennék, mert minden újra fogékonyak, de ahhoz, hogy erre telepíthessék, az ukrán minisztérium által jóváhagyott tankönyvek fordításáért ki kell fizetni a szerzői jogdíjat. A szerzői jogdíjak az oktatás teljes vertikumára kiterjednek és horribilis összeget jelentenek. A célszerű az lenne, ha államközi megállapodás keretein belül az ukrán fél átadná térítésmentesen a fordítás jogát és a szerzői jogdíjat egy könyvkiadónak, akik biztosítanák a minőségi fordítást és ellátnák az iskolákat e-könyvekkel. A felvázolt

lehetőségnek pozitív hozzáállás esetén természetesnek kellene lenni, mert ukrán adófizetők gyerekeiről van szó, akik számára az ukrán államnak mindenképp biztosítani kellene a zökkenőmentes tankönyvellátást saját forrásból.

Az oktatás minőségére hat az iskolák ellátása magyar módszertani segédkönyvekkel, szakkönyvekkel, szépirodalommal, szemléltető eszközökkel stb. A szűk felvevőpiac miatt ugyanis a profitorientált cégek a magyar intézmények számára nem főznek ilyen eszközöket készíteni. Különösen nagy figyelmet kellene fordítani a magyar történelem, magyarságtudat és népismeret megerősítését segítő eszközök, könyvek, szoftverek, módszertani segédanyagok ellátására. Az oktatás minőségén jelentősen javítana, ha az államilag kötelező, de az állam által magyar nyelven meg nem jelentetett munkafüzeteket, írásmintákat Ukrajnában kiadnák magyar nyelven (ezek a segédanyagok az ukrán iskolák számára sem ingyenesek, hanem megvásárolhatók, de magyarul nem adják ki, mert nem térül meg a kiadóknak). A feladat anyaországi induló támogatással megvalósítható.

● **oktatásminőségi kérdés az ukrán nyelv oktatásának kérdése a kárpátaljai magyar tantervű iskolákban.** Az ukrán államnak biztosítani kellene állami költségvetési forrásokból az ukrán nyelv oktatásához szükséges módszertani eszközöket (tankönyv, szótár, csoportbontás ukrán órákon). Az ukrán nyelv oktatását a második nyelv oktatásának módszertana alapján végezzék olyan tanárok, akik ismerik a magyar nyelvet is. Dolgozzanak ki a nyelvi különbségeket figyelembe vevő oktatási koncepciót, erre épülő tantervet, tankönyvet, a magyar nyelvet ismerő pedagógusok bevonásával.

A minőségi oktatás helyei Kárpátalján az alapítványi oktatási intézmények, melyek állami támogatásban nem részesülnek. Az ezekben az intézményekben tanuló diákok ukrán adófizető állampolgárok gyermekei, ezért állami szinten kellene biztosítani ezen oktatási intézmények számára az alapműködéshez szükséges normatív támogatást, ami törvényileg az alapításukkor adott volt, tehát ez kisebbségjogi visszalépést jelent. Ezen intézményeket kollektív tulajdonjogi szervezetként jegyezték be, melyre vonatkozott az állami normatíva biztosítása az oktatási törvény szerint, mely csupán a magániskolák állami finanszírozását tiltotta. 2004-ben törvényileg megszüntették a kollektív tulajdonformát, minden ilyen intézményt automatikusan magántulajdonná nyilvánítottak, megvonva tőlük a normatívát. Törvényileg vissza kellene állítani a kollektív tulajdonjogi formát, vagy külön rendeletben megszüntetni ezt a kisebbségi nonprofit intézményeket sújtó állapotot. A normatív támogatás folyósítását az is indokolja, hogy az ukrán állam a nem állami alapítású bármilyen szintű oktatási intézmények működési engedélyét nagyon kemény előírásokhoz köti: az oktatás szerkezetére, tartalmára vonatkozó állami szabványt követni kell, minimális eltérést engedélyez, az alkalmazottak esetében is előírja a bérezésre vonatkozó hatályos törvények betartását. A kárpátaljai alapítványi intézmények számára az ukrán

állami támogatáson felüli, alapműködéshez szükséges anyagiakat biztosítani kellene az anyaországi rendszerből, állami, egyháziak esetében egyházi, alapítványi forrásokból, ami számos feszültséget oldana a kárpátaljai magyarság körében, kiszámíthatóvá tenné a rendszert és több energiát fordíthatnának az innovatív tevékenységre.

Az oktatási intézmények minőségi kritériumrendszerének igazítása az anyaországihoz függ az intézményben folyó oktatási-nevelési munka minőségétől. Az intézményekben dolgozók munkáját az ukrán hatalom szervei ellenőrzik az általuk elfogadott kritériumrendszer szerint, tehát azt a tantervet, tananyagot, oktatási struktúrát, követelményrendszert kell teljesíteniük munkájuk során a pedagógusoknak, ami az elvárás, így erre közvetlenül nincs hatása sem a magyar érdekvédelmi szervezeteknek, sem a magyarországi állami szerveknek, csupán közvetve lehet bizonyos mértékben befolyásolni azt. Elsősorban meg kell ismertetni, majd meg kell nyerni a magyar oktatási intézményekben dolgozó pedagógusokat, hogy tevékenységük során beépítsék az anyaországi minőségi követelményeket munkájukba. A megismertetés és megnyerés egyik eszköze lehet a különböző szülőföldi pedagógusakadémiák és anyaországi továbbképzések rendszerének kiteljesítése, motivációs rendszer kialakítása.

Az oktatási intézmények minőségi kritériumrendszerének igazításához nagy mértékben hozzájárulnak, ha a határon túli magyar iskolák diákjait ösztönöznék az anyaországi követelményrendszer irányába. Például az egész Kárpát-medencére kiterjesztett Zrínyi Ilona és Gordiusz matematika vetélkedők vagy Kazinczy szépkiejtési verseny mintájára törekedni arra, hogy a magyarországi különböző szintű vetélkedők kapcsán a magyarországi követelményeknek megfelelően, az általános feltételek szerint mérettessenek meg, így érdekeltté teszik a pedagógust, hogy megismerkedjen a magyarországi követelményekkel. Emeljék be a határon túli magyar iskolákat a magyarországi országos tanulmányi versenyrendszerbe, mintha nem húztak volna közénk határt Trianonban. Nem meghívásos alapon, hanem nyílt pályázati rendszerben az országos tanulmányi versenyek mintájára, egyenjogú félként vehetnének részt. Az előselejtezőket a megfelelő arányosság betartásával a kisebbségi régiókban kellene megvalósítani magyarországi minőségbiztosítás mellett.

A hatalmi oktatáspolitikai döntés kihat a kisebbségi oktatás minőségére, amit viszont csupán lelkesedéssel megfordítani nem lehet. Célszerűnek az tűnik, ha a negatív hatalmi oktatáspolitikai döntéseket a magyar állam saját hatáskörében hozható döntésekkel ellensúlyozza, ösztönözve és növelve a magyar közösség körében a magyar nyelvű oktatás, a magyar nyelv presztizsét. A határon túli magyarok többsége számára ugyanis Magyarország mint önmegvalósítási terep – célország. A visszahonosítási törvény kapcsán még inkább felértékelődik, így nem lehet közömbösen viszonyulni a külföldi magyar nyelvű oktatás minőségéhez. Első lépésként fel kell számolni az elmúlt évtizedekre, különösen

a rendszerváltás utáni első évekre jellemző szituációt, amikor a határon túli magyarok egy része a szegény elesett rokon szerepében tetszelegve csökkentett teljesítmény alapján kívánt érvényesülni Magyarországon, amihez az anyaország részéről, az oktatási rendszer „fejkvótás” finanszírozása miatt fogadókészség mutatkozott. Ez a kisebbségpolitika is hozzájárult a 2004. december 5-i népszavazás eredményéhez. A határon túlról sokan visszaéltek helyzetükkel, ami visszatetszést keltett a magyar állampolgárok körében. A kisebbségiek, különösen a szülőföldön érvényesülni próbálók nézőpontjából pedig úgy tűnt, hogy az anyaország inkább az ügyeskedőket részesíti előnyben, azok érvényesültek előbb, akik esetleg szülőföldjükön magyar közügyben soha nem nyilvánultak meg, érte nem tettek semmit, de egyéni karrierjük érdekében az elsők között próbálkoztak magyarságukra apellálva sikereket elérni a magyar társadalomban. Ezt a kialakult és egészségtelen állapotot úgy lehetne oldani, ha a magyarországi továbbtanulás terén egységes kritériumrendszer szerint mérettetne meg minden jelentkező. A felvételi ne jelentsen sem előnyt, sem hátrányt senkinek, szülessen a magyar országhatár bármelyik oldalán. Az egységes követelményrendszer mint indirekt motivációs tényező, húzóerőként hatna, pozitív hatással lehet a határon túli magyar oktatási rendszer minőségére.

Az esélyegyenlőség érdekében változtatni kellene számos magyarországi rendeleten, törvényen, de elsősorban a felsőoktatási felvételi rendszeren.

A jelenlegi felsőoktatási felvételi rendszer előnyben részesíti azokat a határon túli magyarokat, akik nem anyanyelvű oktatási intézményből felvételiznek. Az Oktatási Hivatal ugyanis felsőfokú nyelvvizsgaként ismeri el a nem magyar iskolában érettségizőnek a többségi államnyelvből tett vizsgáját, míg a magyar tannyelvű iskolában érettségizők esetében a többségi állam nyelvéből és irodalmából tett érettségi vizsgát középszintűnek minősíti még abban az esetben is, ha a többségi oktatási intézményekkel azonos követelmény és kritériumrendszerben tették azt. Egy másik hiányosság, ami kihat a magyar nyelvű oktatási intézmények minőségére, az oktatási intézményekben elért eredmények beszámítása a felvételi pontszámba úgynevezett hozott pontokként. 2010-ig a gyakorlat az volt, hogy a magyarországi felsőoktatási intézmények az iskolában elért eredményeket, a belső érettségik eredményeit magyarországi továbbtanulás esetén felvételi pontszámként is elfogadták. Ez az eljárás nem volt objektív, mert, ahogy Magyarországon, a határon túl is az oktatási intézmények teljesítménye széles skálán mozog, így az általuk belső értékeléssel meghatározott érdemjegyek összehasonlíthatatlanok. Kárpátalján például összemérhetetlen és a megszerzett tudásról egyáltalán nem árulkodik az érettségi bizonyítványban szereplő érdemjegy. Különösen nagy különbség lehet egy tehetséggondozó intézmény (líceum, gimnázium) által kiállított bizonyítvány érdemjegyei és egy távoli kis falusi iskola által kiállított bizonyítvány érdemjegyei és a mögötte álló tudás között. A gimnáziumokban, líceumokban sokkal nagyobb teljesítményt

kell nyújtani egy-egy érdemjegyért, mint egy falusi iskolában, ahol a tanulói létszám alig éri el az osztályindításhoz szükséges minimumot, így minden diákra szükség van, ez negatívan hat a követelményekre. Amennyiben a mindkét intézményből felvételizőket csupán a bizonyítvány átlaga alapján minősítik, előfordul, hogy azok nyernek Magyarországon felvételt, akik tudása jóval szerényebb. Erre számos példát lehetne hozni az elmúlt évekből. A jó megoldás az lenne, ha a magyarországi továbbtanuláskor a felvételi eljárásban csak a Magyarországon letett, az ottani kritériumrendszerben megmért tanuló teljesítmények számítanak. Ez akkor mutatna egyetemes kárpát-medencei szinten egységes képet a felvételizők tudásszintjéről, ha ez a Magyarországon érettségizőkre is vonatkozna. Az adott rendszer elviekben biztosítaná az esélyegyenlőséget, de a különböző gazdasági helyzetű országokba szétszakadt Kárpát-medencei magyarok valós esélyegyenlőségét még nem jelentené. Számos területen, főleg a leszakadó térségekben a jelentős anyagi terhek miatt sok tehetséges diáknak nem állna módjában a felvételi eljárási díjak, az utazás, esetleg a magyarországi tartózkodás költségeit kifizetni. Ezt pályázati úton lehetne kiegyenlíteni.

A magyar nyelv, kultúra és történelem presztízsére, oktatásának minőségére pozitív hatással lenne, ha a magyarországi állami ösztöndíjak odaítélésének feltétele között szerepelne a legalább középszintű érettségi magyarból, a magyar nyelv története című tárgyakból. Ennek egyik eszköze lehetne például az, ha a magyarországi továbbtanulást, felvételizés lehetőségét a középszintű magyar érettségéhez kérik. Érettségiként elfogadhatnák a külhoni magyar iskolák érettségijét, vagy aki nem magyar iskolában járt, annak a magyarországi középszintű érettségét. A magyar nyelv és kultúra presztízsét növelné, ha a magyar állampolgárság felvételéhez a magyar nyelv ismeretét magyar alapfokú A, B vagy C típusú nyelvvizsgálathoz kötnék, megteremtve a feltételeket a felkészüléshez szülőföldjükön. Azok számára, akik magyar iskolában tanultak legalább általános iskolai szintig ezt alapfokú vizsgaként elfogadnák.

A magyar nyelvű oktatás presztízsének, az ott folyó munka minőségének javítására nagy hatással van a magyar nyelven szerzett diplomák honosításának rendje a többségi államon belül. A magyar állam szempontjából a környező országokkal kapcsolatban az adott kérdést kulcskérdésként kell kezelni, mert az országban kiadott oklevelek honosítási eljárása egyúttal meghatározza az adott ország presztízsét, utal az ott folyó képzések nivójára, megítélésére.

A magyar nyelvű oktatási intézmények minőségi kritériumrendszere az ott dolgozó pedagógusok képzettségétől, felkészültségétől, hozzáállásától függ. Az oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok alkalmazására, miután ez hatalmi, állami feladat – a magyar közösségnek azokon a területeken, ahol nem rendelkeznek megfelelő állami pozíciókkal, nincs ráhatásuk, ahogy ezen a területen közvetlen hatással az anyaország sem rendelkezhet.

Megoldás egy demokratikus rendszerben

- Egy rendszerben összefogva a kölcsönhatások figyelembevételével szerves egységként kezelni a problémákat.
- A problémákat azok kezeljék, akik a legérintettebbek, érdekeltek és így felelősek saját sorsukért.
- Az érintetteknek legyen gazdasági eszközüik, döntési jogkörük, felhatalmazásuk.

Végeredményben: kulturális és területi autonómia!

A kulturális autonómia egyik formája lehetne, ha a magyar nyelvű vagy részben magyar nyelvű/nyelvi oktatási/nevelési/kulturális intézményeket egy rendszerbe szervezhetnék azok, akik érdekeltek ezek jó működésében, vagyis a kárpátaljai magyarok, akik vezetnék, irányítanák, fejleszthetnék, szervezhetnék azt. Ennek legfontosabb eleme az oktatási rendszer lenne, ami egy járások feletti egységbe szerveződne, amit tankerületnek nevezhetünk. E tankerület gondolata húsz éves terve a KMPSZ-nek.

Felhasznált irodalom, dokumentumok

A Magyar Kormány 100/1997. (VI.13) rendelete az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról (53–56§).

Braun L. – Csernicskó I. – Molnár J. 2010: *Magyar nyelvű cigányok, romák Kárpátalján*, Ungvár, PoliPrint. 118 p.

Csernicskó I. – Orosz I. – Ambrus P. – Kristofóri O. 2012: A magyar nyelvű/nyelvi oktatás stratégiai kérdései Kárpátalján, 2008. In: Orosz Ildikó: *Két évtized távlatából*, Ungvár, PoliPrint. pp. 67–242.

Diószegi László (szerk.) 2014: *Kárpátalja magyar nyelvű oktatásának jelene és jövője*. Oktatási konferencia anyagai, Beregszász, 2013. április 17. Budapest, Teleki László Alapítvány. 115 p.

Kremenj red. 2002: II vszeukrajinszkij zjizd prácivnyikiv oszviti. Nyicslává, Kijiv, 229 p.

Nákáz Minyiszersztvá oszviti i náuki, mologyi ta szportu Ukrájini №409 vid 03.04.2012. Pro zatverdzsennya tyipovih navcsalynih planiv zahalynooszvitynih navcsalynsh zaklagyiv II. sztupenya. <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/general-secondary-education/curricula/>

Nákáz Minyiszersztvá oszviti i náuki Ukrájini №71 vid 01.02.2006. Pro zatverdzsennya Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrajini.

Nákáz Minyiszersztvá oszviti i náuki Ukrájini №84 vid 05.02.2007. Pro zatverdzsennya Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrajini.

Nákáz Minyiszersztvá oszviti i náuki Ukrájini №1172 vid 25.12.2007. Pro zatverdzsennya Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrajini.

Nákáz Minyiszersztvá oszviti i náuki Ukrájini №802 vid 02.09.2008. Pro zatverdzsennya Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrajini.

Nákáz Minyisztersztvá oszviti i náuki Ukrájini №243 vid 26.03.2010. Pro zatverdzsennya zmin Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrájini.

Nákáz Minyisztersztvá oszviti i náuki Ukrájini №961 vid 19.10.2010. Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrájini.

Nákáz Minyisztersztvá oszviti i náuki Ukrájini №1179 vid 12.10.2011. Pro Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrájini.

Nákáz Minyisztersztvá oszviti i náuki Ukrájini №1244 vid 05.11.2012. Pro Umov prijomu do viscsih navcsalynih zaklagyiv Ukrájini.

Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén. Budapest 1991. május 31. In: Kárpátalja, II. évfolyam 11. sz. 1991. június pp. 14–15.

Orosz Ildikó 2012: *Két évtized távlatából*. Ungvár, PoliPrint. 242 p.

Osznovná koncepcijá – jegyine oszvityánszke pole. In: Oszvitá Ukrájini N 37. 12 veresznyá 1997 r.

Papp Z. Attila 2014. *Iskola és képesség*. Egy 2013-as pilot kutatás tanulságai. In: *Kisebbségkutatás*, 2014-4, pp. 93–125.

Posztánová szpilynoho zászidánnjá kolehiji Minyisztersztvá oszviti i náuki Ukrájini i Prezigyiji Akágyemiji Pedáhohicsnih náuk Ukrájini №12/5-2 vid 22.11.2001. Pro koncepciju záhálynóji szerednyoi oszviti (12-ricsná skolá). In: *IZMONU* №2/2002, pp. 2–32.

Ukrajna Törvénye a nemzeti kisebbségekről. Elfogadta Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 1992. június 25. Kárpáti Igaz Szó, N 108 (14709) 1992. július 21. p. 1.

Ukrajna Alkotmánya 1997. Elfogadta Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának ötödik ülészsaka 1996. június 28-án. Ungvár, Kárpáti Kiadó.

Záhodi scsodo realizáciji polozseny Bolonyszkoji dekláráciji v szisztemi viscsóji oszviti i náuki ukráini ná 2004–2005 roki, zátverdzszenih nákázm Minisztersztvá Oszviti i Náuki Ukrájini vid 23.01.04 roku №49.

Zmin i dopovneny do Zákonu Ukrájinszkoji Szociáliszticsnoji Reszpubliki „Pro oszvitú”. Gázetá Oszvitá vid 25 cservnyá 1991 roku, pp. 1–3.

Zákon Ukrájinszkoji Rágyánszkoji Szociáliszticsnoji Reszpubliki Pro movi v Ukrájinszkoji RSzR. In: Zákárpátszkyká Právdá N 254 (14088) vid 4 lisztopádá 1989 roku. Gázetá Oszvitá vid 25 cservnyá 1991 roku, pp. 1–3.

Zákon Ukrájini Pro vneszennjá zmin i dopovneny do Zákonu Ukrájinszkoji RSzR „Pro oszvitú” Vid. Genezá, Kijiv 1996.

Zakon Ukrájini „Pro záhálynó szerednyu oszvitú”, 1998. In: *IZMOU* №15/1999. pp. 6–31.

Zákon Ukrájini „Pro Oszvitú”, 1996. 19 p.

Zvernennjá do minyisztersztvá oszviti Ukrájini Konferencijá z problem oszviti nácionálnynih hromád v Ukrájini, Kijiv 24–26 zsovtnjá 1997 r.

Zvernennjá do zárubizsnih orgányizácij, zácikávlyenih v rozvitku oszviti nácionálnynih hromád v Ukrájini Konferencijá z problem oszviti nácionálnynih hromád v Ukrájini Kijiv 24–26 zsovtnjá 1997 r.

Ukrajna Oktatási miniszterének 607. számú 2007. július 13-án kelt rendelete az emeltszintű vizsgaközpontokban érettségizők rendjéről. In: www.mon.gov.ua.

Ukrajna Oktatási miniszterének 2008. május 26-án kelt 461. számú rendelete az ukrán nyelv oktatásának javításáról a 2008–2011 időszakra vonatkozólag. In: www.mon.gov.ua.

Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól, Kijev, 2012. július 3. № 5029-VI. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>

Zakon oszviti pro zahalynu szerednyu oszvitu N 1642-III, 06.04. 2000 r. In: www.mon.gov.ua

Zakon Ukrajini „O goszudarsztvennoj pomoscsi szemjam sz gyetymi „ot 21.11.92 g. N 2811-XII.

Наукове видання

**Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі
євроінтеграційних процесів України**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Бергхауер-Олас Е.Л., Гребя І. З., Гуттерер Є. В., Поллої К. Д.

ВЕРСТКА: *Товтін В.*

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II (протокол №1 від 06.04.2016 р.)

Підписано до друку 07.04.2016 р. Гарнітура Таймс.
Ум.друк.арк. 37,7. Формат 70х100/16. Тираж 250 прим.

Оригінал-макет виготовлено та віддруковано: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
ресстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Т 32 Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі
євроінтеграційних процесів України / матеріали міжнародної наукової
психолого-педагогічної конференції у м.Берегове, 14–15 квітня 2016 р. –
Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. – 472 с.

ISBN 978-617-7404-02-5

Збірник включає матеріали міжнародної наукової психолого-педагогічної
конференції „Інноваційні методи психолого-педагогічної практики у світлі
євроінтеграційних процесів України”, що відбулася 14–15 квітня 2016 р. у
м. Берегове.

ББК: 88

УДК: 37.015.3 (061.3)